

Posudek disertační práce
Ztělesňovat Krista: Smysl a význam rituálu v 1. Korintským 12–14
Mgr. et Mgr. Jiřího Bukovského

Disertační práce *Ztělesňovat Krista: Smysl a význam rituálu v 1. Korintským 12–14* má 259 číslovaných stran textu. Vlastní text práce je na stranách 15–242. To je rozsah nepochybně převyšující požadavky na délku disertační práce. Na stranách 243–147 jsou zkratky. Strany 249–259 pak obsahují bibliografii. Seznam literatury zahrnuje 189 položek, což je impozantní. Významné místo v seznamu literatury zaujímají samozřejmě komentáře k 1. Korintským, jak to odpovídá tématu práce. Ovšem v seznamu schází např. jeden z důležitých komentářů k 1K z poslední doby, patřící do významné řady Anchor Bible: J. A. FITZMYER, *First Corinthians: A New Translation with Introduction and Commentary*, New Haven: Yale University Press, 2008. Pozorný čtenář bibliografie si může položit otázku, zda byly bibliografické údaje v seznamu sestaveny správným způsobem, tj. podle titulních listů knižních publikací, nebo byly snad získány z jiných zdrojů. Konkrétně jako autor známé publikace *Die Geschichte der synoptischen Tradition* je uveden „Bultmann, Rudolf Karl“. Jméno „Karl“ však nefiguruje na titulním listu této publikace, kde je pouze „Rudolf Bultmann“. Širší jméno však najdeme na internetu ve Wikipedii nebo v knihovním katalogu. Dalším potvrzením podezření, že náš autor při sestavování bibliografie snad neměl vždy před sebou publikace, které v ní figurují, může být např. to, že u německého komentáře k 1K od Meyera a Heinricha jsou jména autorů spojena anglickou spojkou „and“. Vnímavý čtenář se také bude divit, že v seznamu literatury je uveden na s. 251 nejen německý originál komentáře H. Conzelmana, ale také jeho anglický překlad (ten navíc figuruje před německým originálem, ačkoliv vyšel pochopitelně o několik let později). Originál má přednost a měl by stačit. Výjimka může být jen tehdy, když překlad obsahuje něco věcně odlišného. Znalost němčiny je pro vědeckou exegezi nezbytná, i když v současnosti je počet anglických publikací větší. Jak je poznat ze zkratky *TDNT*, náš doktorand také neužívá německý originál významného Kittelova slovníku, jak by se slušelo. I tato zdánlivá maličkost zvláště zarazí čtenáře, který se v citaci tohoto anglického vydání setkal s věcnou chybou, která dávala opačný smysl. Zmíněné skutečnosti jsou jistě nedostatky, které nelze přehlížet, i když ne fatální.

Práce je psána srozumitelným jazykem a má dobrou vnější úpravu. Přesto se v ní v omezeném počtu vyskytují pravopisné chyby nebo překlipy. Rušivě působí např. nadbytečná spojka „v“ před „antropologové“ v posledním odstavci na s. 16. Za slovem „narážíme“ v posledním odstavci na s. 23 schází předložka „na“. V předposledním odstavci na s. 27 je „obcích“ místo genitivu „obcí“. V pozn. 62 na s. 37 je matoucí „Neste“ místo „Nejste“. V posledním řádku hlavního textu na s. 51 je „apekt“ místo „aspekt“. V druhém odstavci na s. 53 má být „které“ místo „která“. V 3. řádku od konce na s. 57 má být správně „dvěma“ (ne „dvěmi“). V předposledním odstavci na s. 58 schází „to“ za „mohl“. Na s. 63 má být v 2. řádku od konce hlavního textu „zvýraznily“. V pozn. 159 na s. 66 má být „záměrně“. V pozn. 229 na s. 87 má být „chiasticky“ (místo „chisticky“). V druhém odstavci na s. 106 má být „z Pavlova pohledu“ (ne „s“). Na téže straně v posledním odstavci schází „době“ po „nějaké“. V prvním odstavci na s. 109 má být „hrály roli“. V témže odstavci je za sebou dvakrát slovo „služba“. V třetím odstavci na s. 112 má být „Tak,“. V třetím odstavci na s. 118

je chybný údaj „1K 12,27–40“. V druhém odstavci na s. 131 má být „synonyma“. Na s. 133 v prvním odstavci je nadbytečné „to“ před „bylo možné“. V druhém odstavci na s. 135 má být „srozumitelná“. Na začátku druhého odstavce na s. 136 je nadbytečné „se“. V druhém odstavci na s. 142 má být „téže“. V prvním řádku na s. 149 schází předložka „v“ před „pavlovských“. Např. na s. 165 je první jméno židovského historika uvedeno jako „Josefus“. To není správné. Latinská koncovka -us vyžaduje také pravopis „Josephus“. V prvním odstavci na s. 170 má být předložka „na“ (ne „ve“) před „starozákonní“. V druhém odstavci na s. 174 má být „nenarazíme“. V druhém odstavci na s. 207 má být „jiným výrazům“. V druhém odstavci na s. 241 má být „korintské“ (ne „Korintské“).

U disertační práce Mgr. et Mgr. J. Bukovského se jedná v podstatě o komentář k 1K 12–14, i když nepochybně svého druhu. Úspěch práce závisí v nemalé míře na správném pojmenování skutečností, které jsou součástí interpretace. Zdá se, že se to našemu autorovi úplně nepodařilo. Ve své práci užívá poměrně často spojení „mluvčí v jazyku“ (passim). To se nejeví jako nejvhodnější. Slovo „mluvčí“ má sice také význam „ten, kdo mluví“, ale nejčastěji se užívá jako označení úřední osoby, která mluví za nějaký orgán či politickou osobnost. Vazba „v jazyku“ kopíruje sice to, co je v 1K 14,19 (ČEP ovšem zde překládá „ve vytržení“), ale v češtině je to zavádějící, protože spojení „v jazyku“ vzbuzuje představu běžné lidské mluvy. Proto se jeví mnohem vhodnější užívat spojení „mluvící jazyky“. To také odpovídá většinovému vyjadřování apoštola Pavla (srov. 1K 14,5.6.18.23.39). Náš autor užívá opakovaně výraz „glosolálie“ (passim; na s. 136 je však „glossalalie“!). Stejný tvar „glosolálie“ se objevuje např. na internetu (třeba v české Wikipedii). Ale tento výraz s dlouhým „á“ lze stěží označit jinak než jako terminologický zmetek. Neexistuje totiž žádný rozumný důvod k prodlužování samohlásky „a“ uprostřed slova. Řecké substantivum *λαλία*, které je v základu později vytvořeného *γλωσσολαλία*, mělo ve svém nitru jednoznačně krátké alfa, jak je možné zjistit v každém solidním slovníku starověké řečtiny. Neodbornost slova „glosolálie“ bije přímo do očí, ať už k jeho vytvoření vedly jakékoli důvody (nemá samozřejmě nic společného se slovy jako „lapálie“ či „patálie“, jejichž tvůrci se řídili napodobením latinských slov). Odborník by neměl přebírat nesmysly. Na s. 119 se objevuje výraz „komunitas“, což je vlastně fonetický přepis latinského slova *communitas*. To naprosto odporuje způsobu, jakým čeština přebírá slova z latiny. Máme přejaté slovo „komunita“. Z výskytu „komunitas“ na s. 234 a z pozn. 654 se dá usuzovat, že zdrojem pro tento výraz byl knižní překlad do češtiny. V tom případě bylo na místě kriticky se s tímto výrazem vypořádat.

Část disertační práce se zabývá teorií rituálu. Tyto vývody nemohu posoudit, protože se těmito teoriemi nezabývám. Jen mohu předpokládat, že náš autor píše o této problematice věrohodně podle užití literatury. Většina textu disertace se však dotýká interpretace 1K 12–14. V doktorandových interpretacích a vývodech je možné najít řadu krásných myšlenek, dokonce i duchovně povzbuzujících. Je to např. závěr výkladu k 1K 12,3 na s. 52 nebo hlavní myšlenky při interpretaci 1K 13 (s. 121–129). Ovšem v práci se nacházejí i formulace (byť rozsahem v menšině), které jsou málo přesvědčivé či zcela nepřesvědčivé, nepromyšlené, nedomyšlené i vysloveně chybné. Např. na s. 44 se autor zamýšlí nad obsahem 1K 12–14 a omezuje Pavlův záměr jen na dary mluvení jazyky a prorokování: „Chce se tedy věnovat pouze těmto charismatům, nikoli charismatům obecně.“ To je zjevná nepravda. Je možné se ptát, jaký byl podnět nebo jaká byla příčina či jaký byl cíl Pavlova pojednání. Tady je však mnohem pravděpodobnější, že to byl původně pouze dar mluvení jazyky a dar prorokování

byl přibrán pro názorný kontrast. Ale jako zkušený vychovatel, když spatřuje nějaký důvod, proč musí poučit ty, kteří jsou mu svěřeni, jestliže vidí potřebu vysvětlit širší souvislosti, nebude o těchto věcech říkat, že se jim nechtěl věnovat, tak také Pavel. Že 1K 12 obsahuje obecné poučení o duchovních darech, je nepopíratelný fakt. Navíc Pavel reaguje na dotaz korintských křesťanů (srov. 1K 12,1). Také 1K 13 ukazuje Pavlovu širší perspektivu. Proto pro tvrzení „pouze těmto charismatům“ není sebemenší důvod.

Náš doktorand nechce vidět v 1K 12,13 výslovnou zmínku o křtu a snaží se oddělit obřad křtu od daru Ducha (srov. s. 71nn.). To je, jak sám připouští (srov. např. s. 73), silně menšinový názor. Ale čtenář bude pochopitelně tím více sledovat, jaké argumenty náš autor pro svůj výklad uvádí. Na s. 73 říká, že novozákonní autoři viděli „křest a přijetí Ducha jako události logicky i časově propojené.“ To je pravda, ale není to jednoznačné. K tomu pak dodává větu: „Nakolik ale lze říct, nikdy je neztotožňovali.“ Ať už je to úskok nebo nedomyšlenost, je to matoucí. O žádné ztotožnění křtu a daru Ducha nemůže jít, byl by to nesmysl. Ale jde o to, že na více místech Nového zákona je jasně dosvědčeno, že ke křesťanskému křtu patří neoddělitelně také dar Ducha (srov. např. J 3,5; Sk 2,38; Tt 3,5; ale hlavně rovněž Sk 19,2–5). Zdá se, že to náš doktorand nechce vidět. Sám dále hovoří (s. 80nn.) o křtu jako o metafoře. Co by tomu řekli korintští křesťané? Mohli by to chápat jako urážku, protože pro ně křest jistě nebyla metafora, ale reálná událost. Na s. 83 potom náš autor formuluje sice teologicky nádhernou větu: „Být v Kristu znamená být v Duchu“, ale čtenář se musí divit, že si přitom neuvědomil, že pak je třeba také spojit Ga 3,27 s 1K 12,13. Náš doktorand na s. 84 sice vidí v 1K 12,13 „jednorázovost“, ale zase zapomíná na korintské křesťany a neptá se, s jakou událostí potom museli spojovat Pavlova slova v uvedeném verši především ti z nich, kteří na sobě neviděli žádnou mimořádnost. I z pohledu samotného Pavla ukazuje tato „jednorázovost“ dost jasně na jeden významný okamžik společný všem pokřtěným, protože Pavel jinak zjevně předpokládal opakování darů Ducha (srov. Ga 3,5). Nejde o to, že náš autor se přiklonil k silně menšinovému názoru, pro který má např. FITZMYER, *First Corinthians*, s. 478, velmi negativní hodnocení „baffling“, ale o to, že ho nedokázal logicky věrohodně podepřít.

V disertační práci se u jednotlivých perikop uvádí pouze řecký text, k němuž jsou v pravém sloupci pouze česká hesla. To může být určitá výhoda, i když v řádném komentáři by měl být celý překlad. Náš doktorand však na s. 107 uvádí svůj překlad Ga 2,7–9, který je součástí exkurzního pojednání. Výsledek je ovšem žalostný. Je to dáno hlavně tím, že v překladu se dvakrát objevuje slovesný tvar „vypůsobil“. To není slovo živé češtiny. *Slovník spisovného jazyka českého* má u hesla „vypůsobiti“ křížek, tj. jedná se o slovo zastaralé. I vědecký překlad biblického textu by měl být v živém jazyce. Kamenem úrazu je nejen překlad, ale i interpretace slovesných tvarů ἐνεργήσας a ἐνήργησεν v Ga 2,8. Náš autor v nich vidí důraz „na výsledný stav“ (s. 107). Mělo by se tedy jednat o tzv. aorist efektivní či rezultativní. To ovšem by v kontextu logicky znamenalo, že Pavel by určitou dobu hlásal evangelium, ale přitom by ještě nebyl skutečný apoštol. Něco takového je pro apoštola Pavla naprosto jistě nemyslitelné (podle Ga 2,8a by to mělo platit i o Petrovi!). Jako přijatelný význam aoristu je zde možný pouze ten, který se týká celé doby Pavlova misijního působení a ani na okamžik nevyklučuje Pavlovo (a Petrovo) postavení apoštola. V pozn. 280 na s. 107n. je zmíněn výslovně aorist ingresivní, ale ten se také nehodí nejlépe do kontextu. Existuje ovšem tzv. aorist komplexivní, jehož užití není vůbec neobvyklé, i když není nejčastější. Ten

se jako na jeden celek dívá na děj, který mohl probíhat delší dobu (v pozn. 280 na s. 108 je dokonce uveden § 332 Debrunnerovy gramatiky, kde je o něm řeč). V češtině ovšem pro vyjádření tohoto pohledu užíváme běžně slovesa vidu nedokového (zde: „působil“). Náš autor potom na s. 110 cituje souhlasně interpretaci Ga 2,8 z komentáře k listu Galatským od J. Dunna. Pozorný čtenář se nestačí divit, že si náš doktorand nevšiml, s jakým překladem tohoto verše (jen o několik řádků výše!) J. Dunn svůj výklad spojuje („for he who worked with Peter for the apostleship ... worked also with me for the Gentiles“, tj. „působil“). Celý výklad těchto veršů z listu Galatským lze potom stěží označit jinak než jako fiasko.

Jak vypadal dar mluvení jazyky neboli glosolalie, přesně nevíme. Zcela nepřesvědčivý je náš autor, když (opakovaně) podsouvá Pavlovi, že tento dar chápal „jako mluvení ve skutečných jazycích“ (s. 126; zde náš autor píše „glosolalie“ bez čárky!). To neplyne z žádných Pavlových formulací. Vrcholem všeho je text na s. 157, kde se nejprve obecně konstatuje, že glosolalie „byla v raném křesťanství chápána jako mluvení skutečnými, byť neznámými jazyky. Skládá se ze slov a nese význam.“ K tomu ovšem následuje věta: „To neznamená, že by ji tak nutně hodnotili dnešní lingvisté nebo psychologové.“ Podle našeho autora to tedy skutečné jazyky nebyly, jen byli všichni pomýleni! Lze si jistě představit, že některý křesťan v Korintu nebo i jinde si myslel, že v glosolalii zaznívá nějaký existující, jemu však neznámý jazyk. Ale tvrdit, že si to mysleli všichni tehdejší křesťané včetně Pavla, znamená přehlížet Pavlovu zkušenost s různými cizími jazyky a snižovat jeho inteligenci. A to je i z morálního hlediska nepřijatelné. Autoři nejsou jistě v této otázce zajedno. Ale v komentářích zaznívají dost jednoznačná vyjádření o glosolalii, a to jak o fenoménu obecně (např. FITZMYER, *First Corinthians*, s. 510: „The phenomenon cannot mean speaking in foreign tongues“, nebo D. E. GARLAND, *1 Corinthians*, s. 636: „the Corinthian tongues are not xenoglossolalia“), tak o Pavlově chápání daru jazyků (např. R. E. OSTER, Jr., *The College Press NIV Commentary: 1 Corinthians*, Joplin, Miss.: College Press, 1995, s. 320, který k 1K 14,10 cituje B. Witheringtona III: „It does not follow from this that he thought of tongues as simply another foreign language“).

Na s. 191 se čtenář dočte, že prorokování a glosolalie „představovaly dvě podoby téhož fenoménu.“ Čtenář z toho nebude chytrý, protože záleží na tom, co se myslí pod pojmem „fenomén“. Je-li to dar Ducha, pak jistě bez váhání přitaká. Ale kdyby se mělo jednat o to, co bylo patrně navenek (jak k tomu může vést původní význam slova „fenomén“), tak už by se souhlasem byly nemalé potíže.

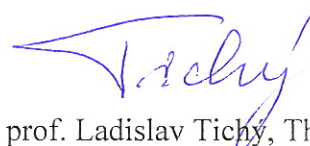
V práci je věnováno dost místa také sledování „prorokování“ v antické literatuře (oddíly 8.5 a 8.6). Čtenář však může mít potíže s pochopením uspořádání látky. Např. se může ptát, proč je nejprve probírán Hermův pastýř (s. 172–174) a teprve potom Didaché (174n.), které bylo napsáno zřejmě dříve. Nejedno čtenář může mít při četbě s. 172 dokonce dojem, že Didaché nebude vůbec probíráno. Určitou „odpověď“ na tyto problémy může čtenář najít snad až na s. 228, kde narazí na větu: „Význam slovesa προφητεύω nelze odvozovat od slova προφήτης, jak se v bádání bez náležité reflexe děje.“ Toto vyjádření je naprosto matoucí, protože etymologicky je nepochybné, že προφητεύω bylo utvořeno k προφήτης, stejně jako δουλεύω vzniklo k δούλος. O konkrétním významu slova v určitém textu však samozřejmě rozhoduje daný kontext, bez ohledu na etymologický původ. To pak znamená, že nelze také např. apriorně preferovat sloveso oproti podstatnému jménu, jak to navozuje uvedená věta a jak se zdá, že postupuje náš autor. Pozorný čtenář se také bude ptát,

proč je probírán text z 1Te (s. 183–186) až po textu z listu Efezským (s. 180–183), když 1Te je zřejmě nejstarším spisem Nového zákona.

Náš doktorand se snaží zharmonizovat 1K 14,33b–36 s textem v 1K 11. Takovou snahu lze jistě hodnotit pozitivně. Ale otázkou zůstává, jak přesvědčivý je výsledek. Na s. 223 náš autor říká, že „1K 14,34–35 se primárně týká diskuze a dotazování“. Ovšem předtím v pozn. 633 na s. 219 odmítl „povídání, vyrušování“. To není moc logické, protože nepatřičné otázky bývají ostatními účastníky shromáždění běžně vnímány jako vyrušování.

Celkově je třeba o této disertační práci říci, že vzhledem k řadě nedostatků nemůže sloužit jako spolehlivá opora pro interpretaci 1K 12–14. Jedná se pouze o příspěvek do diskuse o problémech tohoto biblického textu. Proto je výsledné hodnocení velmi obtížné. Kdyby se jednalo o doporučení k tisku, bylo by třeba jednoznačně říci, že text této práce nemůže být ve stávající podobě vydán. U disertace je situace přece jen trochu jiná. Doktorand může při obhajobě své postoje ještě korigovat. I přes nemalé nedostatky, které se projevují nejvíce v nesprávném pojmenovávání skutečností, takže práce je na hranici únosnosti, je patrná dobrá vůle i upřímná snaha našeho kandidáta při psaní disertace. Proto **disertační práci *Ztělesňovat Krista: Smysl a význam rituálu v 1. Korintským 12–14* Mgr. et Mgr. Jiřího Bukovského doporučuji k obhajobě.**

V Olomouci 23. července 2018

prof. Ladislav Tichý, Th.D.